

Oponentský posudek na disertační práci Mgr. Jiřího Havelky

Název práce: **Ženské aktivity v českém politickém katolicismu (1896-1937)**

Posudek zpracovala: Doc. PhDr. Blanka Knotková-Čapková, Ph.D.

V Praze, 29. 3. 2017

Mgr. Havelka si pro svou disertační práci vybral téma dosud nezpracované. O emancipačních aktivitách českého ženského hnutí vyšlo již více prací, žádná z nich se však nezaměřovala na katolickou obec. Jako hlavní téma nebyly sice takové aktivity zpracovány ani v rámci českého protestantského prostředí, nicméně evangelickým feministkám se přece jen jistá pozornost věnovala v pracích obecnějšího charakteru, zejména např. v souvislosti s jejich styky a přátelstvím s manžely Masarykovými (např. Pavla Moudrá nebo Milada Horáková). Volbu tématu předkládané práce tedy považuji za velmi vhodnou, poněvadž se snaží zmapovat oblast bádání, jež dosud stála poněkud stranou.

Cenným přínosem také je, že autor pracoval s archivními materiály a dalšími primárními prameny. Čerpal též z dobových časopisů, zaměřených na emancipaci žen a úžeji na křesťanské, resp. katolické ženy. Pokud se týká těchto zdrojů, postrádám jen v textu práce vysvětlení, jakým způsobem autor vygeneroval konkrétní články, na něž pak odkazuje. Poněvadž nehovoří o žádném zúžení výběru, předpokládám, že prošel všechna čísla ve vybraném časovém rozmezí (nakolik v něm jednotlivé časopisy vycházely, což je v textu upřesněno) a vyhledával jednotlivé články podle témat. Bylo-li tomu tak – k čemuž by se mohl vyjádřit u obhajoby, je to jistě úctyhodná heuristická práce.

Sekundární (odborná) literatura je také vcelku obsáhlá, i když zde by byla vhodná některá doplnění. Je jisté, že lze vždy zmínit nějaké možné chybějící zdroje, nicméně publikace Pavly Horské, *Naše prababičky feministky* (1999), by zde být měla, stejně jako *Píšící Minervy* (2009) od Libuše Heczkové či různé publikace nebo kapitoly v knihách Hany Havelkové. Vzhledem k tomu, že autor rozebírá v teoretické části práce koncept náboženství i koncept genderu, očekávala bych také, že bude věnovat hlubší pozornost jejich průniku, totiž feministické teologii. V českém odborném kontextu by zde byly velmi užitečné především práce Jany Opočenské; i když nepatří k prostředí katolickému, jež je hlavní oblastí autorovy badatelské pozornosti, poskytly by její texty (např. esej *Co je a co chce feministická teologie*) dle mého názoru cenné podněty pro teoretickou část práce – zejména např. v rámci

podkapitoly 2.1., Náboženství jako vztah. Pro feministickou teologii je totiž právě vztahovost jedním z klíčových témat.

K formální stránce bibliografických údajů, jak jsou uvedeny v seznamu literatury na závěr textu, nemohu neuvést, že není zcela v pořádku. Jména autorů a autorek by měla být uváděna v pořadí příjmení – jméno, což by odpovídalo i abecednímu řazení, nikoliv naopak, a u všech údajů chybí vydavatel.

Na teoretické části oceňuji, že se autor zjevně snažil proniknout do teorií genderu, i když genderová studia jeho oborem nebyla. Vzhledem k vymezení tématu práce do jisté míry chápu, proč vyjadřuje jistý odstup k (de)konstruktivistickému pojetí genderu (Joan W. Scott – hodil by se zde též odkaz na Judith Butler), který vnímá např. kategorii Žena jako fluidní a vnitřně prázdnou; to pak bezpochyby ztěžuje zdůvodnění, proč psát v jakékoli souvislosti „dějiny žen“. Nicméně argumentace, proč autor toto teoretické východisko nepřijímá, se mi nejeví jako šťastně zvolená – volba staršího teoretického přístupu, který se jen prostě lépe hodí, jako argument nestačí. Pro smysluplnost psaní „dějin žen“ by se však dalo úspěšně argumentovat, pokud bychom využili teorii tzv. strategického esencialismu, kterou nabízí americká postkoloniální feministická teoretička indického původu, Gayatri Chakravorty Spivak. Spivak si uvědomovala, že v situaci, kdy je otázka ženských práv (na konkrétním místě a v konkrétním čase) politickým bojem – např. za volební právo, lze kategorii Žena strategicky využít. Jedná se ovšem o pragmatické a kontextově podmíněné využití, které přitom nerezignuje na dekonstruktivistický přístup ke kategorii genderu, ba Spivak k této průběžné reflexi naopak nabádá. Není to tedy esencialismus filosofický, ale strategicko-politický. Spivak se tak snažila (dle mého názoru úspěšně) přemostit možný rozpor poststrukturalistické feministické filosofie (akademismu) a emancipační praxe (aktivismu). V teoretické části této disertační práce se však autor se vztahem esencialismu a konstruktivismu v rámci feministického myšlení explicitně nezabývá, ač je to jedna z klíčových teoretických otázek. Navíc nepracuje s pojmem gender zcela konzistentně – místy jej zaměňuje s pojmem pohlaví (viz např. název kapitoly 4 – genderové vztahy přece *nejdou* pouze vztahy mezi pohlavími). Další možnou, ba jednoduše se nabízející argumentací by mohlo být zdůvodnění, že autor usiluje o zviditelnění emancipační činnosti žen v kontextu katolické obce (viz str. 13), což bylo dosud přehlíženo, např. z důvodu marginalizace žen jako akterek historie (i jako akterek v rámci katolické církve), tedy z důvodu androcentričnosti historie, o níž sám hovoří např. na str. 15. Tento argument je tu obsažen, text jej implicitně nabízí, jen mohl dle mého názoru být vyzdvižen i jako argument klíčový.

Metodologie: Velmi podrobně a pečlivě je zdůvodněn výběr primárních pramenů, pokud jde o to, které časopisy byly zkoumány či které archivní prameny použity (např. dopisy). Pokud jde o feministický výzkum s odkazem na Shulamit Reinharz, zde jsou jednotlivé metodické postupy uvedeny dosti vágně, bylo by je dobré vysvětlit konkrétněji u obhajoby (jmenovitě feministická akce a textová analýza pramene, viz str. 23). Metoda případové studie je naplněna výborně, ta je skutečně hlavní metodou práce. Pokud jde o obsahovou analýzu (zmíněnou na str. 24), ta naplněna není (chybí kódování), takže spíše předpokládám, že zde šlo o překlep. Z metodologického hlediska bych považovala za užitečné, kdyby byl text strukturován do analytických kategorií, je strukturován spíše chronologicko-popisně. I když u historických prací je to vcelku běžné členění.

Ve vlastním jádru práce považuji za velmi cenné shromáždění původního pramenného materiálu a snahu o jeho vyváženou interpretaci. Propojování s teoretickou částí (tj. s teoretickými koncepty, jež jsou v ní uváděny) sice mohlo být důslednější, je spíše implicitní, nicméně práce má logicky vedenou argumentační linii, která vrcholí ve výborně formulovaném Závěru. Závěr je velmi zdařilým shrnutím toho, co mohlo být explicitně uvedeno jako strukturované analytické kategorie. Mním tím např. konceptualizaci femininity u hlavních protagonistek katolického ženského hnutí, která se na základě zkoumaného materiálu jeví jako dosti tradiční; autor poukazuje na to, že jako posilující pro ženy se v představách Augusty Rozsypalové jeví spíše zhodnocení tradičně „ženských“ vlastností, než zpochybnění genderových stereotypů. Velmi zajímavý je také rozbor mariánského kultu, který sice pro katolíčky představoval spirituální vzor ženství, ale u něhož rozhodně nepoukazyvaly na (z feministického hlediska) problematické momenty, jako je adorace panenství a mateřství spolu s tabuizací ženské sexuality. Další zajímavou kategorií mohly představovat omezení katolických emancipistek konzervativními církevními kruhy, a z toho vyplývající případný pragmatismus, pokud šlo o míru radikálnosti jejich postojů (jež se nicméně u jednotlivých emancipistek lišily). Velmi pozoruhodným se také jeví přesah do sociální oblasti, průniky mezi katolickými a socialistickými emancipistkami, i rozdíly mezi nimi. Souhrnně řečeno, tato disertační práce je analytická, škoda jen, že se to neodráží i v její strukturaci.

Po stylistické a jazykové stránce je text vyspělý, kultivovaný, kreativně úvahový a velmi čtivý. Disertační práci Mgr. Jiřího Havelky považuji za užitečnou a s výše uvedenými výhradami i zdařilý badatelský počín a doporučuji ji k obhajobě.